

ב. איסור לשון הרע הוא גם במחשבה

~~~~~

(בס"ד, אנטוורפן. מרחשוון תשע"ח)

~~~~~

פיענוח סוד הריקוד ב'קידוש לבנה'

על נוסח 'ברכת הלבנה' דשו כבר רבים. אולם נוסח הבקשה: "כשם שאני רוקד כנגדך" וכו', לא נתפרש בהרחבה. לכן אני מציע במאמרי זה, פתרון מחודש לנוסח זה, הנראה לכאורה מורכב:

מה עניין רקידה לכאן?

הנוסח האמיתי והנכון

ה. נוסח 'מסכת סופרים' מובא בראשונים (בשינויים קלים), ובטור (או"ח סי' תכו) ועוד. יש לברר, מדוע המדפיסים או אחרים 'צינזרו' את נוסח 'מסכת סופרים'. ואכמ"ל.

ו. נוסח סידורי ספרד: "כֶּשֶׁם שֶׁאַנְחֵנוּ מְרַקְדִים כְּגִגְדָּה. וְאִין אֲנַחְנוּ יְכוּלִים לָגַע בָּךְ. כֵּךְ אִם יִרְקְדוּ אֲחֵרִים כְּגִגְדָּנוּ לְהִזְיָקֵנוּ. לֹא יוּכְלוּ לָגַע בָּנוּ. וְלֹא יִשְׁלְטוּ בָנוּ. וְלֹא יַעֲשׂוּ בָנוּ שׁוֹם רֶשֶׁם כָּלֵל וְעִיקָר. תִּפְּל עֲלֵיהֶם אִימָתָה וּפְחַד בְּגֹדֹל זְרוּעַךְ יִדְמוּ כְּאֶבֶר".

[א. ירושלמי (ביצה כ:): "מרקדין - קיפוצ - עוקר שתי רגליו כאחת. ריקוד - עוקר אחת ומניח אחת" (ועי' תויו"ט שם)]

1. נזכיר את 'פירושי הסידור לרוקח' (ח"ב עמ' תרה): **"ולמה מרקדין כנגד הלבנה?** לפי שכתוב (איוב לח, ט) 'בשומי ענן לבושו וערפל חתולתי'. ואמרין בי'פרקי דר"א' (פ"ו. שם בשינוי קטן) 'זו הלבנה שמונחת כבין שתי קערות וכו' וכו'. ואמרין בסנהדרין (מב.) 'המקדש על הלבנה כאילו מקבל פני שכינה' [בגמ' שם בשינוי קטן]. **לכך מרקדין**, כמו (יחזקאל א, יד) **'והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק'** וכו'. עי"ש. מובא בי'כוזרי', כי הריקוד הוא עבודה לאלקים והדבקות בו. 2. בי'מסכת סופרים' (מהדורת היגער) הנוסח: **"כך אם ירקדו בני אדם כנגדי**, לא יגעו בי". אוסיף: כי בכל כתבי הרמב"ם ובסידור רס"ג ועוד, לא מוזכר כל נוסח זה. ויש שנתנו טעם להשמטת הרמב"ם. ב'אנצ'ת' (ערד 'ברכת הלבנה') לא הזכירו מהנוסח ב'מס' סופרים' ומהשינויים וכו'.

ז. יש להבין, איזה קשר יש בין 'רקידה' לבין 'מזיקים', ומי הם אלו ה'מרקדים' כנגדנו?
תשובה לדבר: קיימים ב' מיני ריקודים בתורתנו. 'ריקוד דקדושה' ולהבדיל 'ריקוד דטומאה'.

'ריקוד דקדושה' כיצד?

א. כשהעלו את ארון הברית לירושלים, נאמר כי: 'הַמֶּלֶךְ דָּוִד מְרַקֵּד וּמְשַׁחֵק' (דבה"א טו, כט).
ב. בחז"ל: "חֲסִידִים וְאַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה, הָיוּ מְרַקְדִּים לִפְנֵיהֶם בְּאַבּוּקוֹת שֶׁל אֹרֶז שֶׁבִּידֵיהֶן" וכו' (סוכה ה, ד). "כיצד מרקדין לפני הכלה" (מס' כלה רבתי פ"י). כתובות (טז:). ועוד.

ריקוד דטומאה כיצד?

- דרכי האמורי וכישוף -

א. 'ושעירים ירקדו שם' (ישעיה יג, כא), אלו השדים-המזיקין, כמבואר בכ"מ חז"ל. (ויבאר קצת לפי המקורות דלהלן).

ב. תוספתא (שבת ז, א): "המספק והמטפח והמרקד לשלהבת, ה"ז מדרכי האמורי". ב'חסדי דוד' (שם ועוד מפרשים) פירשו: "אפשר שזה כעין מה שעושים העכו"ם בימים ידועים, שעושין מדורות גדולות ומספקין ומרקדין לפניו". יתכן כי לכך התכוון ב'ספר העקרים' (לר"י אלבו. מאמר ג פ"ח) הכותב: "וכן היו נוהגין עובדי האש, לעשות מדורות גדולות בלילה אחת, בעת יכנס השמש במזל סרטן מן המזלות האמתיים בעלי הצורות בכל שנה ושנה, ולרקד ולטפח סביב המדורה ולהקיף אותה ולדלג עליה. וכל אלו הדרכים לפי שהם עבודות לשדים ומצד רוח טומאה הרחיקה אותם התורה". וכו'. [וברש"י (מל"א יח, כו): 'ויפסחו על המזבח אשר עשה' - תרגם יונתן: 'ואשתטו', היו מרקדין כמשפטן על מזבחותם].

ג. בדומה לכך כתב הרמב"ם (בימורה נבוכים ח"ג פל"ז. מהדורת הגר"י קאפח) וז"ל: "ואותם הפעולות שעושין המכשפים אין ההגיון מחייבם, ולא יאמין השכל שהם גורמים מאומה וכו'. והשלישי [כלומר, מין שלישי של כישוף] - מעשה אנושיים שעושים, כגון 'הריקוד', או הטיפוח בידים וכו' או לקפוץ על רגל אחת וכו'. כל אלו מיני מעשי הכשפים" וכו'. עיי"ש בהמשך, על עבודת הכתות האלו לגרמי השמים.

ד. עניין "השטן המרקד" המובא בחז"ל בברכות (לג.), ובפסחים (קיב:) ועוד.³

ה. שבת (סז:): "המרקדת והמונה שבעים ואחד אפרוחין בשביל שלא ימותו, יש בו משום דרכי האמורי. המרקדת לכותח⁴ וכו' יש בו משום דרכי האמורי". וברש"י (שם): "המרקדת - כשעושה כותח מרקדת לפניו, והוא נחוש שיתחזק". (כלומר, שיושלם תיקונו מהר יותר - מפרשים).

"המרקדים המזיקים"

ו. מובא בספרי אוה"ע, כי לפנים, היו כיתות של 'מכשפים' 'רקדנים' שהיו עושים פעולות כישוף באמצעות ריקוד כנגד הלבנה ומזיקים לבני אדם. [בארצות אירופה, ידוע היה על כיתות כאלו עד מלפני כמה מאות שנים].⁵

ח. לאור כל האמור, יתכן לומר כי כוונת מתקני נוסח 'הבקשה' כך היא: "כשם שאני רוקד כנגדך ואיני יכול לנגוע בך, כך לא יוכלו כל אלו ה'מרקדים' - המכשפים - המבקשים רעתי, לרקוד כנגדי ולהזיקני".⁶

3. עי' במדרש (ויק"ר כב, ח), 'רבינו בחיי' (ויקרא טז, ז). ו'ספר הקנה' (ד"ה 'דינים יקרים בדיני שמים'). 4. 'כותח' - 'עשוי מפת מעופש וחלב. ורגילים לטבל בו את המאכל' - ברטנורא (פסחים ג, א). 5. עי' 'אליה רבה' (או"ח סי' תרב סק"ז). הובא בבאה"ט שם (בעוד ספרים). שהביא מעשה נורא ביהודי א' שניצל ע"י נס מהריגה, תוך כדי הריקוד בברכת הלבנה. ועי' ב'ספר הברית' (מאמר ד עמ' יט), והמאירי (סנהדרין מב. עיי"ש בקטע הקודם על "הקפצות") כתב: "ורוקד שלש רקידות כנגדה, ואומר: כשם שאני רוקד ואיני יכול ליגע בך, כך כל המרקד כנגדי לא יגע בי וכו'. ושיאמר זה דרך תפלה, לא דרך נחש ולחש חלילה אלא דרך תפלה ובקשה" וכו'. ואולי כוונת המאירי גם לפתרון שהועלה כאן? 6. ראה בס' 'פשר דברי' (לר"י רייפמאן. ווארשא תר"ה, עמ' 28 - 31) המייחס כל זה ל'ליקוי הירח' שהוא סימן רע. ומבקשים להפכו לטובה. עיי"ש. עדיין יש לברר, מדוע הושמט נוסח 'מס' סופרים' מן הסיפורים.

ב. איסור לשון הרע הוא גם במחשבה

א. ב'המבשר תורני' (גל' 437) בדברי ההערכה על הגה"צ רבי חיים יצחק חייקין זצ"ל, צוטט ממה שאמר פעם: "כשלמדנו אצל ה'חפץ חיים' זי"ע, לא רק שלא דיברנו לשון הרע, אלא אפילו לא חשבנו לשון הרע!"

מדברי הגה"צ זצ"ל נשמע, כאילו תלמידי ה'חפץ חיים' נהגו 'סלסול וחומרא יתרה' על עצמם בזה. ולא היא! אין ספק כי כוונת הגה"צ זצ"ל היתה לדברים דלהלן:

המקור ב'ספר התניא'

ב. ב'ספר התניא' (אגרת הקדש' פכ"ב) כותב אודות חומרת האיסור של לשון הרע במחשבה: "'ואיש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם' (זכריה ח, יז) כתיב. ולא תעלה על לב לעולם, ואם תעלה, יהדפנה מלבו כהינדוף עשן, וכמו מחשבת ע"ז ממש. כי גדולה לשון הרע כנגד ע"ז וג"ע וש"ד. [ערכין טו:]. ואם בדבור כך כו'. וכבר נודע לכל חכם לב, יתרון הכשר המחשבה על הדבור, הן לטוב והן למוטב". [וב'ליקוטי אמרים' (שם פי"א) כתב: "אלא לעתים רחוקים מתגבר הרע על הטוב, וכו'. או במעשה לבד, לעשות עבירות קלות ולא חמורות ח"ו, או בדיבור לבד, לדבר אבק לשון הרע וליצנות. וכהאי גוונא או במחשבה לבד, הרהורי עבירה הקשים מעבירה"].

ג. רש"י (שם ועו"ר) מפרש: "'ואיש את רעת רעהו' – הזהירם על שנאת חנם. והיא שהחריבה בית המקדש השני". (יומא ט: ור' להלן).

ד. הרד"ק על הפסוק בפרק הקודם!! (זכריה ז, י): "'וְרַעַת אִישׁ אָחִיו אֶל תַּחֲשְׁבוּ בִלְבָבְכֶם', מפרש: "'ורעת איש את אחיו' – ר"ל, אל תחשבו איש רעת אחיו בלבבכם. אפילו המחשבה אסורה, כש"כ המעשה. ועוד, שהמחשבה מביא לידי מעשה. ואפילו לא יעשה מעשה, אסור. שנאמר (ויקרא יט, יז) 'לא תשנא את אחיך בלבבך'". יש לשער, כי דברי 'התניא' בנויים גם על הרד"ק. [צ"ע למה הביא 'התניא' את הפסוק המאוחר יותר בזכריה? וראה להלן אות ה. יש לברר כוונת הרד"ק בהביאו את הפסוק 'לא תשנא' מן התורה].

מקור מדרשי קדום לאיסור, שלא היה ידוע לבעלי המוסר

ה. זכה בעל ה'תניא' זי"ע לכוון לדברי מדרש - קדום ביותר - הנקרא 'משנת רבי אליעזר' (שנדפס לראשונה עפ"י כתבי יד, בארה"ב שנת תרצ"ב. פרשה ד' עמ' 85) הכותב בקיצור:

"מנין אפילו בלב אסור לחשוב רע? שנאמר 'ואיש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם'". (ראה במבוא לספר על זהות מחברו, מהדורת ירושלים תש"ל).

ו. לא בכדי, זכריה הנביא הוא היחיד המזהיר והדורש מהעם, יתר זהירות על לשון הרע, אפילו במחשבה! כי הנביא חזה שבית המקדש השני ייחרב בגלל שנאת חנם – לה"ר. כנזכר בדברי רש"י (שם. כנז"ל).

ז. למודעי: מדרש 'משנת רבי אליעזר', לא היה ידוע בעולם התורה בתקופה ההיא ובתקופה שלאחריה.

יסוד האיסור

ח. יסוד האיסור הוא זה: אחד מגדרי איסור לשון הרע הוא, כי פלוני המדברים עליו לשון הרע, הרי ערכו נפחת בעיני המדבר ובעיני השומעים. מכאן גם, בשעה שאדם חושב לה"ר על חברו הרי ערך חברו נפחת בעיניו, ומה לנו דיבור ומה לנו מחשבה.

גם ה'חפץ חיים' מזכיר איסור זה!

ט. בספרו 'שמירת הלשון' לא הביא איסור זה [וצ"ע למה], אולם בספרו 'חומת הדת' (פי"ד), כותב הח"ח: "וכן בענין שנאת חנם יראו לתקן המעוות, דהיינו ראשון לכל, יזהרו מאוד באיסור לשון הרע ורכילות. שעל זה הקפידה התורה מאוד מאוד, כידוע מן התורה ומן הכתובים וכו', וכן מצינו בזכריה (ח, יז) קודם בנין בית שני, דכתיב 'אלה הדברים אשר תעשו דבר אמת איש את רעהו אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם. 'ואיש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם וגו' כי את כל אלה אשר שנאתי נאום ה'" [מש"כ "קודם בנין בית שני", אולי כוונתו לרש"י הנ"ל. הנה גם הח"ח הביא את הפסוק האחרון בזכריה].

י. בגדר 'העונש על לשון הרע במחשבה', נדון אי"ה במקו"א.

– כל הזכויות שמורות –